

ก้าวนกฏหมาย :
เจาะลึก “(ร่าง) หลักการของกฎหมายว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI)” ฉบับแรกของไทย

ปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อีกทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนและการปฏิบัติงานในหลายมิติ อย่างไรก็ตาม การเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีก็สร้างความท้าทายด้านจริยธรรม และความโปร่งใสการใช้งาน AI จึงมีความเสี่ยงและข้อกังวลในหลายด้าน เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ความปลอดภัยของระบบปฏิบัติการ ผลกระทบต่อการจ้างงาน และจริยธรรมของสังคม ดังนั้น หลายประเทศจึงให้ความสำคัญในการกำหนดกรอบกฎหมายและมาตรการในการกำกับดูแลการใช้งาน AI อย่างรอบด้าน

สำหรับประเทศไทย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้จัดทำ “(ร่าง) หลักการของกฎหมายว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI)” เพื่อวางกรอบกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาและประยุกต์ใช้ AI โดยได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของร่างหลักการดังกล่าวตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ผ่านระบบกลางทางกฎหมาย (www.law.go.th) เมื่อเดือนมิถุนายน 2569¹ เพื่อนำไปประกอบการยกร่างกฎหมาย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้²

1. กำหนดกรอบการพัฒนาและการใช้งาน AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ
โดยแบ่งระดับความเสี่ยงของ AI ออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ

1.1 AI กลุ่มความเสี่ยงต้องห้าม กล่าวคือ หากมีการกำหนด AI กลุ่มนี้ออกมาแล้ว จะไม่อนุญาตให้มีการใช้งาน และหากมีการฝ่าฝืนจะมีโทษปรับเป็นพินัย

1.2 AI กลุ่มความเสี่ยงสูง ซึ่งผู้ให้บริการต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเข้มงวด เช่น การบริหารความเสี่ยง การกำหนดให้ผู้ให้บริการที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในประเทศไทยมีหน้าที่ตั้งตัวแทนทางกฎหมาย (legal representative) ในไทย การรายงานเหตุการณ์ผิดปกติ และการรับผิดชอบต่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจาก AI

2. กำหนดหลักการพื้นฐานทางกฎหมายที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับ AI ได้แก่

2.1 หลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อการกระทำที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์

เป็นการรับรองสถานะทางกฎหมายให้กับการกระทำและผลของการกระทำที่เกิดจาก AI โดยจะปฏิเสธสถานะทางกฎหมายของการกระทำดังกล่าวเพียงเพราะว่าไม่มีบุคคลเข้าไปแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมไว้เป็นการเฉพาะ

2.2 หลักการที่ถือว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงเครื่องมือของมนุษย์

การกระทำและผลของการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจาก AI ต้องเป็นของมนุษย์เสมอ และจะกล่าวอ้างถึงการไม่อาจคาดหมายในการกระทำของ AI โดยลำพัง เพื่อปฏิเสธความเป็นเจ้าของในการกระทำไม่ได้

¹ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (11 มิถุนายน 2569). *ครั้งแรกของไทย “ดีอี – ETDA” เปิด (ร่าง) หลักการกฎหมาย AI เน้นคุ้มครองความเสี่ยงสูง ดันมาตรฐานใหม่ ใช้ AI ไม่ละเมิดสิทธิ – รับผิดชอบ!*. https://www.etda.or.th/th/pr-news/law_ai.aspx

² สำนักงานกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (มกราคม 2569). *มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ : ความสมดุลระหว่างการส่งเสริมนวัตกรรมและการคุ้มครองสิทธิของประชาชน .วารสารจุลนิติ. ปีที่ 23/(1).*

2.3 หลักการว่าด้วยข้อยกเว้นเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้นจากปัญญาประดิษฐ์ โดยไม่สามารถคาดหมายได้อย่างสมเหตุสมผล

กำหนดข้อยกเว้นที่จะทำให้บุคคลไม่ต้องผูกพันกับนิติกรรมและสัญญาที่เกิดขึ้นจาก AI ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเป็นเจ้าของการกระทำนั้นไม่สามารถคาดหมายได้ถึงการกระทำที่เกิดขึ้นจาก AI นั้นได้ โดยสมเหตุสมผล และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้รับการกระทำที่เกิดขึ้นจาก AI นั้นได้รู้หรือสามารถที่จะคาดหมายได้ โดยสมเหตุสมผลว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเป็นเจ้าของการกระทำนั้นไม่สามารถคาดหมายได้ถึงการกระทำนั้น

นอกจากหลักการข้างต้น ยังมีการกำหนดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจของ AI มีสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิที่จะได้รับการแจ้งเหตุผลของการตัดสินใจของ AI และสิทธิในการโต้แย้งการตัดสินใจดังกล่าว อีกทั้งยังมีมาตรการในการควบคุมและดูแลการจัดทำหรือสร้าง (create) เนื้อหาด้วย AI เช่น การควบคุม Deep fake และการป้องกันการนำ AI ไปใช้สร้างข้อมูลเท็จหรือสื่ออาจารย์ที่ผิดกฎหมาย

3. กำหนดมาตรการส่งเสริมในทางกฎหมายที่จำเป็น เช่น การยกเว้นลิขสิทธิ์บางส่วน สำหรับการใช้ข้อมูลตามหลักการว่าด้วยการทำเหมืองข้อมูล (Text and Data Mining: TDM) การจัดตั้ง สนามทดสอบ (Sandbox) เพื่อใช้สำหรับทดสอบ AI รวมทั้งนวัตกรรมใหม่ ๆ ภายใต้อาณัติที่ควบคุมได้ เพื่อให้หน่วยงานกำกับดูแลได้พิจารณาถึงความเหมาะสมและสร้างหลักเกณฑ์ที่จะนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีดังกล่าว

4. กำหนดองค์กรสนับสนุนการทำงานตามกฎหมาย

กำหนดให้มีศูนย์ธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ (AI Governance Clinic: AIGC) อยู่ภายใต้ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ทำหน้าที่เป็นหน่วยสนับสนุนการดำเนินการตามกฎหมาย ในเชิงปฏิบัติการและเทคนิค เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งสนับสนุน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาและประยุกต์ใช้ AI

ทั้งนี้ การพัฒนากฎหมาย AI จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการยกระดับศักยภาพของบุคลากร และโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ รวมทั้งคำนึงถึงการนำไปใช้งานในสาขาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เช่น การเกษตร การแพทย์ และการบริหารภาครัฐ เพื่อส่งเสริมให้การพัฒนาและประยุกต์ใช้ AI เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้อำนาจจริยธรรม และความปลอดภัยของสังคมในระยะยาว